

historií vědy jako celku i každé jednotlivé vědy speciální. Naleznou v ní nejen obsáhlý materiál, ale i množství podnětů k zamyšlení (a třeba i k přehodnocení). Kniha sama vytýčuje jeden závažný úkol: zpracovat dějiny vědy s přihlédnutím k jejímu relativně samostatnému vývoji, pokusit se nalézt vnitřní zákony jejího vývoje. Tento problém zůstává zatím nedostatečně zpracován. Fakticky — s výjimkou podnětné stati A. Kolmana „O zákonitostech vývoje přírodních věd“ (Filosofický časopis, 1960/3) — nám chybí rozsáhlejší práce tohoto druhu. Bernalova kniha skýtá k této práci cenný materiál, podněty i jisté dílčí závěry.

Jan Macků

O otázkách světového mírového hnutí

Frédéric Joliot-Curie; Výbor z projevů a článků, SNPL, Praha 1960, stran 251.

Prohlášení představitelů komunistických a dělnických stran, jednomyslně přijaté na poradě v Moskvě, která byla zakončena 1. prosince 1960, vysoko ocenilo úlohu aktivního hnutí lidových mas v současném boji za udržení míru. Mírová *Výzva národům celého světa*, přijatá tímto shromážděním, přímo vyzývá k organizovanému, uvědomělému boji proti těm imperialistickým kruhům, které se snaží udržet ovzduší „studené války“ a sabotují v OSN přijetí konkrétních návrhů na odzbrojení a zákaz používání atomových a vodíkových zbraní. Proto má velký význam světové hnutí obránců míru. Hodnocení zkušeností, které získalo toto hnutí ve své více než desetileté práci, umožňuje již provést rozbor jeho činnosti, zvážit úspěchy, vystihnout nedostatky, zvláště v metodách práce Světové rady míru, a vyvodit určité závěry pro další práci této nejmásovější světové organizace.

Pomůckou pro takové hodnocení je sborník *Frédérica Joliot-Curie, Výbor z projevů a článků*. Jsou v něm zařazeny vybrané projevy zesnulého předsedy Světové rady míru, významného francouzského fyzika, které přednesl na jednotlivých kongresech hnutí obránců míru a zasedáních Světové rady míru v letech 1949—1958; *Výbor* zahrnuje i četné dopisy, které Joliot-Curie psal z pověření této organizace vládám velmocí, sekretariátu OSN atd. Sborník je uveden článkem Bohumila E. Svobody, nazvaným *Hrdina vědy ve službách míru*. Autor v něm zsvěčeně vykládá o vědecké práci a životě Frédérica Joliot-Curie. Domnívám se však, že by sborníku prospělo, kdyby v úvodu byl alespoň stručně nastíněn a charakterizován vývoj světového mírového hnutí.

Projevy a články Frédérica Joliot-Curie jsou cenným dokumentem o vývoji světového hnutí obránců míru. Ukazují jeho činnost od prvního ustavujícího kongresu, konaného v Paříži a v Praze ve dnech 20.—26. dubna 1949, až do posledních dnů autorova života. Frédéric Joliot-Curie podleh 18. srpna 1958 nemoci z atomového záření, kterou byl postížen při studiu radioaktivity. Ve většině jeho projevů jsou obsaženy i rozborů mezinárodní situace a charakteristiky poměru světových sil, jež ovlivňovaly historický zápas dvou linií světového vývoje — linie socialismu, demokracie a míru a linie imperialismu a války. V projevech jsou hodnoceny nejvýznamnější světové události tohoto údobí. Sborník poskytuje tedy informace nejen o světovém mírovém hnutí samotném, ale i historii obecných dějů současné doby.

Hodnocení obsažená v projevech Frédérica Joliot-Curie ukazují přesvědčivě, jak významně přispívaly jednotlivé masové akce pořádané Světovou radou míru (např. Stockholmská a Vídeňská výzva) k rozmachu aktivity pokrokových sil za odvrácení hrozby jaderných zbraní v imperialistických agresivních válkách. Světové mírové hnutí přispělo k tomu, že se imperialisté neodvážili použít atomové zbraně při své agresi proti Koreji. Akce světové rady míru přispívaly ke zmírnění mezinárodního napětí v letech 1954—1955. V projevech jsou cenné příklady, které pádně vyvracejí názory mnohých pacifistů podceňujících organizované akce lidových mas a jejich vliv na veřejné mínění světa.

V některých statích, jako např. *Ano, bakteriologická válka se již vede!*, si čtenář připomene zvěrstva agresorů v Koreji, která se buržoazní propaganda snažila popírat. Škoda ovšem je, že překladatel, který zároveň tento výbor pořádal, neopatřil sborník jmenným a věcným rejstříkem. Tím by se umožnilo širší používání uváděných dat a příkladů v propagandistické práci, např. při akcích Výboru obránců míru atd. Není to však nedostatek jen této knihy; rejstříky, které jsou běžné ve světové literatuře, bývají v pracích našich autorů různých oborů často opomíjeny.

Velmi cenné jsou ty části projevů předsedy Světové rady míru, v nichž se kriticky rozebírá ohlas veřejného mínění na akce Světové rady míru. V nich najdou důležitý materiál zejména ti marxisté, kteří zpracovávají otázky veřejného mínění a vlivu propagandy

na ně. Frédéric Joliot-Curie se například v projevu na zasedání byra Světové rady míru v Berlíně ze 30. března 1957 zabývá vlivem, který na světové veřejné mínění má propaganda studené války. Vychází z názoru, že „*polem naší působnosti je veřejné mínění*“, a ukazuje dále, jak velký význam pro propagaci myšlenek mírového soužití mají naše znalosti stavu veřejného mínění. V této souvislosti zdůrazňuje Joliot Curie, že je důležité zkoumat, „o které charakteristické rysy veřejného mínění, o jakou psychologii se snaží opírat poněcovatelé války“ (str. 223). Z celé této části projevu Joliot Curie je zřejmé, že ve veřejném mínění vidí důležitý společenský činitel, který je však možno ovlivňovat nejrůznějšími prostředky, na něž působí propaganda všech vzájemně protikladných třídních sil společnosti v daném konkrétním historickém okamžiku. Joliot-Curie se často zamýšlel nad otázkou, jak omezit podíl vlivu agresorů na veřejné mínění a posílit naopak vliv mírového hnutí na jeho tvorbu.

Joliot-Curie dále ukazuje na to, že propaganda studené války se opírá o staré předsudky, v nichž buržoazie uměle udržuje někdy i početné vrstvy pracujících. Národním dokladem o tom je například činnost pravicové socialistické vlády ve Francii, již se podařilo ovlivnit veřejné mínění za anglo-francouzské agrese v Suezu ve prospěch agresorů. Joliot-Curie ukazuje dále, jak se vlády pro své agresivní cíle snaží získat veřejné mínění vytyčováním tzv. „falešných východisek, nabízejících se při hospodářských obtížích“ (str. 224). „Falešná východiště,“ říká Joliot-Curie, „mohou sice vést jen k přechodné zaslepenosti. Avšak mohou získat čas k rozpoutání akcí (...)“ Takovým „falešným východiskem“ je tvrzení francouzských kolonizátorů, že hospodářské těžkosti země mohou být vyřešeny jen lepším využitím africké ropy, a proto prý je nutné zachovat „francouzské Alžírsko“.

Joliot-Curie rozebírá i nedostatky v práci Světové rady míru, které vidí zejména v tom, že „některé z našich rezolucí mají příliš málo lidový charakter, že jsou příliš málo mobilizující. Náš přítel Duncan Jones správně poznamenal, že při čtení Výzvy k veřejnému mínění přijaté Světovou radou míru v dubnu ve Stockholmu je možno si položit otázku: „Na jaké veřejné mínění se obracíme? Jazyk je akademický, a my se spíše obracíme na organizátory veřejného mínění než na národy“ (str. 222). Joliot-Curie usiloval o to, aby výzvy Světové rady míru byly prosty obecných frází, aby vyjadřovaly konkrétní potřeby lidu různých zemí.

Jeho projevy mají dodnes mimořádný význam. Nejsou to jen historické dokumenty, nýbrž živá slova, která nutí k zamýšlení všechny, kdo se snaží veřejné mínění ovlivňovat, kdo usilují o účinné působení na masy.

Ještě na jeden aspekt, který tato knížka skýtá, bych chtěla upozornit: je to otázka společenské odpovědnosti vědeckých pracovníků, otázka živá dnes v souvislosti s přestavbou vysokoškolského studia a v širším smyslu i s dovršením kulturní revoluce u nás. Frédéric Joliot-Curie je příkladem vědce, který se nestránil veřejného života, který nepokládal veřejnou práci za „brzdu své vědecké činnosti“. Právem proto o něm napsal u příležitosti jeho padesátých narozenin profesor John D. Bernal (předmluva ke sborníku, str. 11): „To, čeho si ceníme na Frédéricu Joliotu-Curiovi, není pouze vědecká činnost, ačkoliv on nalezl klíč, který osvobodil energii atomu. Ceníme si ho především jako člověka, (...) jenž s odvahou, neúplatně a bez výhrad se celé věnoval tomu, aby se této energie užívalo k blahu lidstva, a nikoliv k jeho záhubě.“

Dagmar Cahová

Robert Owen, Vybrané spisy

Z angličtiny přeložil J. B. Kozák, SNPL, Praha 1960. stran 332.

Studium prací předchůdců vědeckého komunismu umožňuje seznámit se hlouběji s těmi názory, z nichž vědecký komunismus sám na jedné straně čerpal a které na druhé straně kritizoval, překonáváje tak slabiny svých předchůdců. V tomto směru je vydání *Vybraných spisů Roberta Owena*, jednoho z hlavních představitelů utopického socialismu, nemalým přínosem pro naši teoretickou i propagandistickou práci, neboť valná část propagandistů znala Owenovy názory v českém znění jen z interpretace Engelsovy (Vývoj socialismu od utopie k vědě).

České vydání *Vybraných spisů Roberta Owena* člení celou jeho publicistickou činnost do tří dílů. V prvním jsou vybrané projevy a řeči z let 1815–1820. V druhé části jsou zprávy a články z časopisu *The Crisis*, a to z období 1832–1834. Třetí část pak tvoří vybrané kapitoly z Owenovy *Knihy o novém mravním světě* (1836). Celoživotní Owenovo socialistické působení spadá do let 1800–1858 (nar. 1771). Charakter vybraných statí zřetelně prozra-